

УДК 378.091:811.161.2'243(477.74)
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2026.5.12>

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА УКРАЇНІЗАЦІЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОДЕЩИНИ: ВИКЛИКИ ТА ЗДОБУТКИ

Дідур Людмила Сергіївна,
здобувачка вищої освіти
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-2618-2116

У статті аналізуються особливості мовної репрезентації в освітньому просторі закладів вищої освіти Одещини на прикладі Одеського національного морського університету в контексті суспільно-політичних трансформацій та реалізації державної мовної політики протягом попередніх двадцяти років. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування, розвитку та закріплення більш стійкого українськомовного академічного середовища в регіоні, який історично характеризується багатомовністю. Мета дослідження полягає в аналізі та виявленні ключових викликів, що супроводжують упровадження та застосування українськомовної моделі вищої освіти, а також в окресленні дієвих стратегій із метою підвищення рівня мовної компетентності здобувачів освіти й науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти Одещини.

У роботі застосовано комплексний підхід, що охоплює аналіз викликів вищої освіти в умовах сучасних освітніх реалій, нормативно-правової бази та опитувань здобувачів освіти.

У результаті дослідження встановлено, що значними викликами залишаються нерівномірний рівень володіння державною мовою серед студентської спільноти, потреба в оновленні та укладанні українськомовних підручників, навчальних посібників і навчально-методичного забезпечення зі спеціальних технічних навчальних дисциплін, зокрема розроблення комплексних галузевих словників і глосаріїв, що стануть уніфікованими ресурсами для морських закладів вищої освіти. Водночас визначено низку успішних практик, як-от: систематичні курси та тренінги із підвищення мовної компетентності, активна популяризація української мови в університетському культурному просторі, розвиток українськомовної терміносистеми, зокрема під час запровадження та реалізації освітніх програм технічного та морського спрямування.

Висновок демонструє, що мовна репрезентація у закладах вищої освіти Одещини, зокрема на прикладі Одеського національного морського університету, є динамічним і поступальним процесом, ефективність якого зростає за умов цілеспрямованої мовної політики, інституційної підтримки та мотивації учасників освітнього процесу. Проаналізований досвід може слугувати основою для вироблення регіональних моделей мовної інтеграції у сфері підготовки здобувачів вищої освіти морегосподарської галузі та створення бази для наукового дослідження й опрацювання української морської терміносистеми.

Ключові слова: мовна репрезентація, українізація, освітній простір, вища освіта, українська мова, мовна політика, мовна ситуація, терміносистема, українська морська термінологія.

Didur Liudmyla. Language representation and ukrainization in higher education institutions of the Odesa region: challenges and achievements

The article examines the features of language representation in the educational space of higher education institutions of the Odesa region, using Odesa National Maritime University as a case study, within the context of socio-political transformations and the implementation of state language policy over the past twenty years. The relevance of the study is determined by the need to form, develop, and consolidate a more stable Ukrainian-language academic environment in a region historically characterized by multilingualism.

The purpose of the research is to analyze and identify the key challenges accompanying the introduction and application of the Ukrainian-language model of higher education, as well as to outline effective strategies aimed at improving the level of language competence of students and academic staff of higher education institutions in the Odesa region.

© Дідур Л. С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

The study employs a comprehensive approach that includes the analysis of contemporary challenges in higher education, the regulatory and legal framework, and survey data obtained from students.

The results of the study demonstrate that major challenges remain the uneven level of proficiency in the state language among the student community, the need to update and develop Ukrainian-language textbooks, teaching manuals, and instructional materials for specialized technical disciplines, as well as the development of comprehensive sector-specific dictionaries and glossaries to serve as unified terminological resources for maritime higher education institutions. At the same time, a number of successful practices have been identified, including systematic language courses and training sessions aimed at enhancing language competence, active promotion of the Ukrainian language within the university cultural space, and the development of Ukrainian-language terminology, particularly in the design and implementation of technical and maritime educational programs.

The conclusions indicate that language representation in higher education institutions of the Odesa region, exemplified by Odesa National Maritime University, is a dynamic and progressive process whose effectiveness increases under conditions of targeted language policy, institutional support, and motivation of participants in the educational process. The analyzed experience may serve as a basis for developing regional models of language integration in the training of specialists for the maritime sector and for creating a foundation for scholarly research and further elaboration of Ukrainian maritime terminology.

Key words: language representation, ukrainization, educational space, higher education, Ukrainian language, language policy, language situation, terminological system, Ukrainian maritime terminology.

Вступ. Проблематика мовної репрезентації та українізації освітнього простору є однією з ключових для сучасної України, особливо в умовах наявних геополітичних загроз, актуалізації національно-ідентичних процесів та необхідності підвищення стійкості освітніх інституцій в умовах воєнного стану та системних освітніх криз. Заклади вищої освіти Одещини становлять особливий інтерес, оскільки регіон характеризується полікультурністю та білінгвізмом, історичною присутністю різних мовних практик і багаторічними тенденціями русифікації освіти, зокрема технічної та морської, а також деформованим характером функціонування української мови [23].

У цих умовах забезпечення повноцінного функціонування української мови у вищій освіті за роки незалежності мало б стати стратегічним завданням державної та регіональної мовної політики, з чітким механізмом підвищення академічної якості для формування громадянської української ідентичності, а також засобом більш широкого розповсюдження української науки до європейського та світового освітнього простору. Актуальні соціолінгвістичні дослідження підтверджують залежність академічних мовних практик від політико-культурного контексту та історичних традицій освітньої політики [12; 18].

Зосібна актуальність питання набуває у контексті морської та технічної освіти регіону, де частина стандартизованих джерел, документації освітніх стандартів та термі-

носистеми формувалася на базі російськомовних або англomовних матеріалів [30]. Це створює додаткові виклики, а саме: необхідність унормування сучасної української морської термінології та терміносистеми, забезпечення її упровадження та імплементації у професійну комунікацію, освітні програми, галузеві стандарти, науково-технічний дискурс й наукові дослідження.

Питання українізації освіти та мовної політики є предметом активних досліджень в Україні, що відображені в працях М. Васюкова [8], Л. Масенко [18], С. Форманової [28]. Фундаментальні аспекти національних пріоритетів та освіти висвітлено в монографії О. Топузова [26], де проаналізовано історичний досвід національних засад навчання та роль держави у формуванні національної системи освіти. Колективна монографія «Модернізація вищої освіти України в контексті глобалізації» за загальною редакцією А. Івановської розглядає стратегії збереження національної ідентичності в умовах інтеграції до європейського простору [19].

Окремі розвідки авторки публікації присвячено функціонуванню державної мови в студентському середовищі. Дослідження «Мова освітнього простору студентського середовища Одеського національного морського університету» [12] відображає, що двомовність і білінгвізм залишаються типовими для сучасної молоді Одещини в побутовому спілкуванні, проте зростає прагнення до українськомовної комунікації, особливо після 2022 р.

Попри наявність ґрунтовних праць, зокрема й низки досліджень, що не відображені в роботі, проблематика українізації морських і технічних вишів Одещини залишається досить цікавою та мало вивченою. Особливо потребує уваги питання мовної політики в закладах освіти морського профілю та розвитку української морської терміносистеми, що має розглядатися як окремий складник професійної культури фахівця морської галузі.

У сфері морської освіти значний внесок зроблено у працях О. Шумила та Л. Дідур [29; 30], які аналізували проблеми термінологічної адаптації міжнародних морських документів і переклад морських конвенцій українською мовою. Суміжні питання стандартизації міжнародних документів, їх уніфікації та євроінтеграційного контексту висвітлено у працях О. Россомахи, О. Саф'яна [21], Є. Калініченка [13], В. Терновського [24], Н. Васалатій [7], Г. Томчаковського [25]. Зокрема, питання становлення і функціонування морської терміносистеми, періодизації, етапів формування та семантики української морської термінології висвітлено в роботах О. Горбача [10], А. Варинської [1–6; 30], Н. Корнодудової [3–6; 14; 30], І. Фоміної [27], Т. Корольової, В. Смаглій [15; 16] та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, малодослідженими залишаються такі аспекти: 1. Особливості мовної репрезентації морських і технічних закладів вищої освіти Одещини, що тривалий час орієнтувалися на міжнародні морські стандарти та російськомовну технічну документацію. 2. Формування українськомовного наукового контенту та навчального-методичної бази. 3. Особливості унормування та впровадження української морської термінології в освітні програми всіх рівнів вищої освіти. 4. Регіональні соціокультурні чинники українізації, що впливають на сприйняття мовної політики у поліетнічному середовищі. 5. Критерії оцінки результатів українізації освітнього простору вишів Одещини через призму ефективності навчального процесу та наукової діяльності.

Ці питання потребують комплексного аналізу, що й зумовлює актуальність даної публікації.

Мета статті – комплексне дослідження процесів мовної репрезентації освітнього

простору закладів вищої освіти Одещини у 2006–2026 рр., оцінка найбільш суттєвих викликів і досягнутих результатів, а також визначення ролі унормування української морської термінології у розвитку та становленні професійної комунікації за морським напрямом підготовки фахівців.

Для реалізації мети поставлено такі завдання: 1. Проаналізувати чинники, що визначають специфіку мовної політики у вищій освіті Одещини. 2. Окреслити ключові етапи українізації вишів регіону, зокрема після 2014 р. та 2022 р. 3. Ідентифікувати основні виклики переходу на українську мову навчання. 4. Проаналізувати успішні практики українізації та оцінити їхню ефективність. 5. Обґрунтувати зв'язок між розвитком української морської терміносистеми з академічною якістю закладів освіти морського профілю. 6. Сформулювати висновки й визначити перспективи подальших досліджень.

Результати. Одним із поставлених завдань розвідки є аналіз чинників, що визначають специфіку мовної політики у вищій освіті Одещини. У ході дослідження було виділено соціокультурні та політичні чинники українізації освітнього простору Одещини, історична багатомовність регіону, кадрова проблема та існування формалізму.

Соціокультурні та політичні чинники українізації освітнього простору Одещини характеризується значною етнічною різноманітністю, що історично формувало складний мовний ландшафт. За даними соціолінгвістичних досліджень, до 2014 р. російська мова домінувала у приватній, професійній і частково освітній комунікації. Після 2014 р. держава активізувала політику зміцнення й утвердження державної мови у вищій освіті через законодавчі (Закон України «Про освіту» 2017; Закон України «Про вищу освіту» 2014, Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 2019), управлінські та методичні механізми.

Мовна політика у вищій школі Одещини набула стратегічного характеру й у 2022–2024 рр., коли загрози національній безпеці та необхідність актуалізації української ідентичності поставили питання українізації на перший план. Ці процеси відбуваються на тлі загальнонаціональних викликів вищій освіті, пов'язаних із війною, пере-

міщенням учасників освітнього процесу та трансформацією управлінських моделей закладів вищої освіти [11].

Після 2022 р. українізація освіти стала питанням національної безпеки. Заклади освіти активно впроваджують програми мовної сертифікації, створюють мовні аудити курсів, забезпечують українськомовний супровід технічних навчальних дисциплін, що фіксують аналітичні звіти Міністерства освіти й науки України та аналітико-освітні публікації [9; 17].

Історична багатомовність Одеського регіону відображається високим рівнем використання російської мови в повсякденному спілкуванні. Це створює певний мовний бар'єр для частини науково-педагогічних працівників та здобувачів, які звикли до двомовності або російськомовності. Зокрема, це підтверджує дослідження, що проведено в рамках проекту «Спільна мова: громадський діалог щодо закону «Про освіту» в Одеській області» впродовж 2018 р. громадською організацією «Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України» за безпосередньою участю авторів монографії як виконавців проекту, у якому відображено складність балансу мовного питання в регіоні та запропоновано рекомендації з послаблення напруги навколо мовного питання і мови навчання етнічно-національних меншин Одеської області [20].

Кадрова проблема. Хоча законодавство вимагає від викладачів володіння державною мовою, аналітичні звіти Уповноваженого із захисту державної мови вказують на випадки недостатнього рівня володіння мовою серед педагогічного та науково-педагогічного складу, що створює перешкоди для повноцінного переходу на українську мову викладання [32; 33]. Загалом у 2024 р. до Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови надійшло 105 скарг, які стосувалися порушень вимог Закону в закладах освіти, що на 30% менше, ніж у 2023 р. На розгляд Уповноваженого у 2024 р. надійшло 44 скарги громадян, що стосувалися порушень законодавства про державну мову в закладах вищої та фахової передвищої освіти. Це удвічі менше, ніж рік тому. Однак, як і у 2023 р., вони становлять найбільшу частину (42%) від загальної кількості скарг, які стосувалися закладів освіти. Понад 84% із них надійшло з Києва (19 скарг), Одеси (8), Харкова (6), Дніпра (4).

Заявники переважно скаржилися на використання російської мови під час викладання навчальних дисциплін та використання навчальних матеріалів. Зменшення удвічі річного показника кількості скарг може свідчити про позитивну динаміку щодо стану дотримання вимог законодавства про державну мову у закладах вищої освіти та закладах фахової передвищої освіти. Одним із чинників, що, вочевидь, вплинув на таку ситуацію, є діяльність Уповноваженого, яка спрямована на запобігання, виявлення та притягнення до відповідальності порушників.

Формалізм. Існує ризик та ймовірність формального підходу до дотримання законів України про використання державної мови та викладання українською мовою в аудиторіях, але повернення до російської у кулуарах, наукових гуртках, студентських спільнотах та адміністративному спілкуванні. Це нівелює ідею створення цілісного освітнього простору.

Наступним завданням дослідження є окреслення ключових етапів українізації вишів регіону, зокрема після 2014 та 2022 рр. У межах дослідження визначено такі ключові етапи змін:

- нормативне забезпечення, що передбачає перехід освітніх програм на українську мову реалізації, обов'язковість українськомовних навчальних матеріалів та впровадження українськомовних стандартів наукової комунікації;

- інституційна підтримка зі створенням та організацією роботи центрів української мови та культури, курсів з української мови для викладачів, проведення акредитацій та мовних аудитів освітніх програм;

- методичні ініціативи, що передбачають перевидання та укладання навчальних матеріалів українською мовою, створення електронних українськомовних курсів та адаптація технічних і морських навчальних дисциплін до української терміносистеми;

- кадрові механізми з обов'язковою вимогою сертифікації мовної компетентності викладачів.

Помітний прогрес зафіксовано усіма закладами Одещини, зокрема й в Одеському національному морському університеті, де почали розробляти галузеві словники, українськомовні посібники з навігації та морської безпеки, суднобудування, експлуатації флоту та ін.

Третім завданням проведеного дослідження є ідентифікування основних викликів українізації у морських та технічних закладах вищої освіти Одещини. Проведений аналіз дав змогу виокремити такі групи викликів:

- брак українськомовних фахових та навчально-методичних матеріалів, що поєднують українськомовний контент із міжнародними професійними вимогами;

- навчання іноземців в українських закладах освіти недержавною мовою;

- супротив частини академічної спільноти, особливо серед старшого покоління викладачів, звичних до російськомовних технічних джерел, через звичку, страх помилок й осоромлення перед студентами, відсутність українськомовного середовища, брак словникового запасу та упередження, а також через психологічний спротив примусу. Подібні явища пояснюються тривалими мовними деформаціями професійного середовища, що формувалися в умовах домінування неукраїнського навчального контенту та нормативної невизначеності [22];

- недостатня унормованість української морської термінології, що ускладнює викладання та переклад міжнародних документів (наприклад, COLREG, SOLAS, MARPOL);

- надмірна залежність від міжнародних морських документів, зокрема стандартів ІМО, що потребує професійного перекладу та українськомовної адаптації [30].

Як зазначено у праці [23], саме системна українізація вищої освіти, особливо в умовах воєнного стану, сприяє сталому розвитку, консолідації суспільства та підвищенню соціальної довіри до освітніх інституцій. Водночас ці виклики стали стимулом для активізації науково-термінологічної діяльності в регіоні, зокрема й в Одеському національному морському університеті.

Серед завдань, що поставлені в роботі, є аналіз успішних практик українізації та оцінка їхньої ефективності. Незважаючи на виклики, за останні роки спостерігається значна позитивна динаміка, що дає змогу виділити такі досягнення:

- загальне дотримання законодавства: відповідно до Звіту Уповноваженого із захисту державної мови [34], більшість закладів вищої освіти України, включаючи одеські, формально дотримуються вимоги здійснювати освітній процес державною

мовою. Кількість скарг на порушення мовного режиму в освіті зменшується;

- лише у вересні 2020 р. Верховна Рада України не підтримала суперечливий законопроект, що дав би змогу навчання іноземців в українських закладах вищої освіти російською мовою, оскільки ст. 48 Закону «Про вищу освіту» передбачено, що освітній процес у вищій школі провадять державною мовою. При цьому заклади освіти можуть прийняти рішення про викладання однієї, декількох або всіх навчальних дисциплін англійською мовою, якщо всі здобувачі освіти, які вивчають відповідні дисципліни, володіють цією мовою;

- зростання ролі української мови в науковій комунікації через українізацію освітніх програм, що реалізуються в закладах вищої освіти, та через вимоги до публікацій у фахових виданнях, підготовку кваліфікаційних робіт та дисертацій українською;

- значне збільшення кількості українськомовних навчальних та навчально-методичних матеріалів та укладання галузевих словників і глосаріїв;

- формування нової генерації викладачів, для яких українськомовний академічний дискурс є природним, сприятиме утвердженню національної ідентичності в освіті та підвищенню якості фахової комунікації, а також забезпечить сталий розвиток науково-освітнього середовища;

- створення української морської терміносистеми, що активно розвивається через адаптацію міжнародних морських документів, дисертаційні дослідження та проекти;

- багато одеських вишів, як і українських загалом, активно впроваджують внутрішні програми мовної підтримки, організовують курси української мови для викладачів та студентів, проводять українськомовні культурні та виховні заходи;

- зміна суспільної свідомості: не хочеться цього визнавати, але початок повномасштабної війни прискорив процес добровільного переходу на українську мову серед студентської молоді [12] та людей старших поколінь, що є найважливішим неформальним успіхом українізації.

Наступним завданням цього дослідження є обґрунтування зв'язку між розвитком української морської терміносистеми з академічною якістю закладів освіти морського

профілю. Убачаємо, що розвиток української морської терміносистеми є важливим чинником підвищення академічної якості закладів освіти морського профілю, оскільки мова професійної комунікації спілкування є не лише засобом навчання, а й основним інструментом наукової думки та професійної компетентності, а також визначає рівень наукової точності та методичної послідовності. Упорядкування, уніфікація й використання питомих українських морських термінів під час освітнього процесу забезпечить системність викладу навчального матеріалу, сприятиме формуванню професійної мовної культури майбутніх фахівців і зміцнить академічну автономію державної освіти. Зокрема, сформована на цій основі українськомовна терміносистема підвищить престиж морських освітніх закладів, поглибить інтеграцію науки й засвідчить конкурентоспроможність українського академічного простору.

Висновки. Отже, проведене дослідження свідчить, що українізація освітнього простору закладів вищої освіти Одещини за попередні двадцять років є складним та багатограним явищем, що поєднує як значні успіхи, так і системні виклики. Для забезпечення сталого

розвитку українськомовного освітнього простору необхідним є перехід від формального дотримання законів України до формування ціннісного ставлення до української мови як до ключового елемента національної ідентичності. Зокрема, попри значний поступ у гуманітарних галузях, провідним викликом залишається ще більш докорінною українізація технічної та морської освіти, де проблема унормування й стандартизації української морської термінології є вагомою.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні впливу українізації морської освіти на професійну комунікацію фахівців України морського профілю в міжнародному середовищі та дослідженні перекладацьких аспектів адаптації міжнародних морських документів, зокрема проблеми еквівалентності термінів та узгодження з українськими нормами.

Таким чином, модернізація освітнього простору Одещини не лише сприяє формуванню національної ідентичності та підвищенню якості вищої освіти, а й створює базу для глибинного наукового опрацювання української морської терміносистеми – важливого інструменту інтеграції української морської галузі в глобальний професійний контекст.

Література:

1. Варинська А.М. Концептуальна інформативність професійної термінології. *Термінологічний вісник*. 2025. Вип. 8. С. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.37919/2221-8807-2025-8-5>
2. Варинська А.М. Терміносистема морської галузі. *Одеська лінгвістична школа: у просторах інтерпретацій* / за ред. О.А. Войцевої, О.А. Жаборюк, Т.Ю. Ковалевської. Одеса : ПоліПринт, 2017. С. 25–33.
3. Варинська А.М., Корнодудова Н.М. Інновації у сучасній морській термінології. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 268–273.
4. Варинська А.М., Корнодудова Н.М. Періоди формування морської термінології та її відбиток в українських пам'ятках писемності і словниках. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф. Івано-Франківськ, 2012. С. 71–73.
5. Варинська А.М., Корнодудова Н.М. Становлення української морської термінології. *Термінологічний вісник*. 2021. Вип. 6. С. 296–308.
6. Варинська А.М., Корнодудова Н.М. Термінотворення в українській морській термінології (структурно-функціональна характеристика). *Мовознавчий вісник*. 2021. № 31. С. 74–83.
7. Васалатій Н. Формування цифрової термінологічної бази як інструмент популяризації української морської мови. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2025. С. 211–214.
8. Васьків М. Системна мовно-освітня політика на Сході й Півдні України як висновки з помилок минулого. *Ukrainian Studies. Українознавство в освітньому просторі*. 2024. № 3(92). С. 164–176.
9. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну : аналітичний звіт. Київ, 2023. 94 с.
10. Горбач О. Українська морська й судноплавна термінологія. Мюнхен, 1958. 30 с.
11. Денічева О.І., Лук'янчук С.Ф. Виклики вищої освіти в умовах сучасних освітніх реалій. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 75. С. 127–130.

12. Дідур Л.С. Мова освітнього простору студентського середовища Одеського національного морського університету (за матеріалами опитування). *Записки з українського мовознавства*. 2022. Вип. 32. С. 231–245. DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2025.32.337356>
13. Калініченко Є. Адаптація міжнародної морської термінології в українській мові: виклики, ризики та перспективи. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2025. С. 206–209.
14. Корнодудова Н.М. Походження, склад і функціонування морської термінології в українській літературній мові. *Мовознавчий вісник*. 2010. Вип. 10. С. 280–284.
15. Корольова Т.М., Смаглій В.М., Юхимець С.Ю. Особливості запозичень в українськомовній морській термінології. *Modern Philology*. 2024. № 1. С. 30–38.
16. Шляхи формування термінологічної системи підмови морської тематики / Т.М. Корольова та ін. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського*. 2023. № 36. С. 135–149.
17. Кремен В.Г., Луговий В.І., Саух П.Ю. Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. *Вісник НАПН України*. 2023. С. 1–5.
18. Масенко Л.Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*. 2020. № 10. С. 24–26.
19. Модернізація вищої освіти України в контексті глобалізації : монографія / за ред. А.М. Івановської. Кам'янець-Подільський ; Рига : Baltija Publishing, 2025. 344 с.
20. Мова навчання етнопонаціональних меншин Одеської області: соціологічний вимір : монографія / за ред. О.В. Лісеєнка. Одеса : Астропринт, 2020. 176 с.
21. Россомаха О., Саф'ян О. Стандартизація та уніфікація морської термінології у контексті євроінтеграції України. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2025. С. 204–206.
22. Сікорська В.Ю., Дідур Л.С. Мовні деформації як вияв функціонування державної мови на півдні України. *New Development Horizons of Philological Science* : scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2022. Р. 504–523.
23. Сідлецький С.І., Шандар А.М. Вища освіта в Україні в умовах воєнного стану: виклики та пріоритети. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64.
24. Терновський В., Колеснік О. Лінгвістичні проблеми, пов'язані з Міжнародними правилами запобігання зіткненню суден у морі. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2025. С. 209–211.
25. Томчаковський Г., Колеснік О. Проблематика перекладу міжнародних морських конвенцій і документів українською мовою. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2025. С. 214–216.
26. Топузов О.М. Національні пріоритети та освіта України: стан, проблеми, перспективи : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2024. 208 с.
27. Фоміна І.Л. Формування української морської термінології та перші джерела її поповнення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 37. Т. 1. С. 76–78.
28. Форманова С.В. Мовна політика й мовна ситуація в Одеському регіоні. Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри : збірник наукових праць. Вип. 10 / відп. ред. М.І. Михайлуца; упоряд.: О. Дзинглюк, К. Поткіна. Одеса : Олді+, 2025. С. 522–529.
29. Шумило О.М., Дідур Л.С. Кроскультурна комунікація в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2024. С. 153–157.
30. Шумило О., Россомаха О., Дідур Л. Термінологічна адаптація та мовна еквівалентність у міжнародних морських документах (на прикладі Конвенції COLREG 1972 р.). *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2025. С. 198–204.
31. Varynska A., Kornodudova N. Maritime terminology in the format of international communication. In: *Association Agreement: Driving International Changes*. Chicago : Accent Graphics Communications, 2019. P. 547–556.
32. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2023 році : аналітичний звіт. Київ, 2024. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua> (дата звернення: 29.12.2025).
33. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2024 році : аналітичний звіт. Київ, 2025. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua> (дата звернення: 29.12.2025).
34. Рекомендації для забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі : методичні матеріали. Київ, 2023. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua> (дата звернення: 29.12.2025).

References:

1. Varynska, A.M. (2025). Kontseptualna informatyvnist profesiinoi terminolohii [Conceptual informativeness of professional terminology]. *Terminological Bulletin*, (8), 69–76. <https://doi.org/10.37919/2221-8807-2025-8-5> [in Ukrainian].
2. Varynska, A.M. (2017). Terminosystema morskoi haluzi [The terminological system of the maritime sector]. In O.A. Voitseva, O.A. Zhaboriuk, & T.Yu. Kovalevska (Eds.), *Odeska linhvistychna shkola: u prostorakh interpretatsii* (pp. 25–33). PoliPrynt. [in Ukrainian].
3. Varynska, A.M., & Kornodudova, N.M. (2019). Innovatsii v suchasni morskii terminolohii [Innovations in modern maritime terminology]. *Terminological Bulletin*, (5), 268–273. [in Ukrainian].
4. Varynska, A.M., & Kornodudova, N.M. (2012). Periody formuvannia morskoi terminolohii i yii vidbytok v ukrainskykh pam'iatkakh pysemnosti i slovnykakh [Periods of formation of maritime terminology and its reflection in Ukrainian written monuments and dictionaries]. In *Proceedings of the 11th International Scientific Conference «Semantics of Language and Text»* (pp. 71–73). Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
5. Varynska, A.M., & Kornodudova, N.M. (2021). Stanovlennia ukraïnskoi morskoi terminolohii [Formation of Ukrainian maritime terminology]. *Terminological Bulletin*, (6), 296–308. [in Ukrainian].
6. Varynska, A.M., & Kornodudova, N.M. (2021). Terminotvorennia v ukrainskii morskii terminolohii (strukturno-funktsionalna kharakterystyka) [Term formation in Ukrainian maritime terminology (structural and functional characteristics)]. *Linguistic Bulletin*, (31), 74–83. [in Ukrainian].
7. Vasalati, N. (2025). Formuvannia tsyfrovoi terminolohichnoi bazy yak instrumentu populiaryzatsii ukraïnskoi morskoi movy [Formation of a digital terminological database as a tool for promoting the Ukrainian maritime language]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Development Strategies* (pp. 211–214). Odesa. [in Ukrainian].
8. Vaskiv, M. (2024). Systemna movno-osvitnia polityka na skhodi y pivdni Ukrainy yak vysnovky z pomylok mynuloho [Systemic language and educational policy in eastern and southern Ukraine as lessons from past mistakes]. *Ukrainian Studies*, (3/92), 164–176. [in Ukrainian].
9. Nikolaiev, Ye., Rii, H., & Shemelynets, I. (2023). *Vyshcha osvita v Ukraini: zminy cherez viinu* [Higher education in Ukraine: Changes caused by the war]. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Horbach, O. (1958). *Ukrainska morska y sudnoplavna terminolohiia* [Ukrainian maritime and navigation terminology]. Munich. [in Ukrainian].
11. Dienichieva, O.I., & Lukianchuk, S.F. (2024). Vyklyky vyshchoi osvity v umovakh suchasnykh osvitnikh realii [Challenges of higher education in contemporary educational realities]. *Innovative Pedagogy*, (75), 127–130. [in Ukrainian].
12. Didur, L.S. (2022). Mova osvitnoho prostoru studentskoho seredovyscha Odeskoho natsionalnoho morskoho universytetu [Language of the educational space of the student environment of Odesa National Maritime University]. *Notes on Ukrainian Linguistics*, (32), 231–245. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2025.32.337356> [in Ukrainian].
13. Kalinichenko, Ye. (2025). Adaptatsiia mizhnarodnoi morskoi terminolohii v ukrainskii movi: vyklyky, ryzyky ta perspektyvy [Adaptation of international maritime terminology in Ukrainian: Challenges, risks, and prospects]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Development Strategies* (pp. 206–209). Odesa. [in Ukrainian].
14. Kornodudova, N.M. (2010). Pokhodzhennia, sklad i funkcionuvannia morskoi terminolohii v ukrainskii literaturnii movi [Origin, composition, and functioning of maritime terminology in Ukrainian literary language]. *Linguistic Bulletin*, (10), 280–284. [in Ukrainian].
15. Korolova, T.M., Smahlii, V.M., & Yuhymets, S.Yu. (2024). Osoblyvosti zapozychen v ukrainskomovni morskii terminolohii [Features of borrowings in Ukrainian maritime terminology]. *Modern Philology*, (1), 30–38. [in Ukrainian].
16. Korolova, T.M., Smahlii, V.M., et al. (2023). Shliakhy formuvannia terminolohichnoi systemy pidmovy morskoi tematyky [Ways of forming the terminological system of maritime sublanguage]. *Scientific Bulletin of Ushynsky University*, (36), 135–149. [in Ukrainian].
17. Kremen, V.H., Luhovyi, V.I., & Saukh, P.Yu. (2023). Vyscha osvita Ukrainy v umovakh voïennoho stanu ta pisliavoïennoho vidnovlennia [Higher education of Ukraine under martial law and post-war recovery]. *Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 1–5. [in Ukrainian].
18. Masenko, L.T. (2020). Movna sytuatsiia Ukrainy z pohliadu sotsiolinhvistiv [The language situation in Ukraine from a sociolinguistic perspective]. *Dyvoslovo*, (10), 24–26. [in Ukrainian].
19. Ivanovska, A.M. (Ed.). (2025). *Modernizatsiia vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti hlobalizatsii* [Modernization of higher education in Ukraine in the context of globalization]. Baltija Publishing. [in Ukrainian].

20. Liseienko, O.V. (Ed.). (2020). *Mova navchannia etnonatsionalnykh menshyn Odeskoi oblasti: sotsiologichnyi vymir* [Language of instruction of ethno-national minorities of the Odesa region: A sociological dimension]. Astroprynt.
21. Rossomakha, O., & Safian, O. (2025). Standartyzatsiia ta unifikatsiia morskoi terminolohii v konteksti yevrointehratsii Ukrainy [Standardization and unification of maritime terminology in the context of Ukraine's European integration]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Development Strategies* (pp. 204–206). Odesa. [in Ukrainian].
22. Sikorska, V.Yu., & Didur, L.S. (2022). Movni deformatsii yak vyjav funktsionuvannia derzhavnoi movy na pivdni Ukrainy [Language deformations as a manifestation of the functioning of the state language in southern Ukraine]. In *New Development Horizons of Philological Science* (pp. 504–523). Baltija Publishing. [in Ukrainian].
23. Sidletskyi, S.I., & Shandar, A.M. (2024). Vyshcha osvita v Ukraini v umovakh voiennoho stanu: vyklyky ta priorityty [Higher education in Ukraine under martial law: Challenges and priorities]. *Economy and Society*, (64). [in Ukrainian].
24. Ternovskyi, V., & Koliesnik, O. (2025). Linhvistychni problemy, poviazani z Mizhnarodnymy pravylamy zapobihannia zitknenniu suden u mori [Linguistic issues related to the International Regulations for Preventing Collisions at Sea]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Development Strategies* (pp. 209–211). Odesa. [in Ukrainian].
25. Tomchakovskiy, H., & Koliesnik, O. (2025). Problematyka perekladu mizhnarodnykh morskyykh konventsii i dokumentiv ukrainskoiu movoiu [Issues of translating international maritime conventions and documents into Ukrainian]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Development Strategies* (pp. 214–216). Odesa. [in Ukrainian].
26. Topuzov, O.M. (2024). *Natsionalni priorityty ta osvita Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy* [National priorities and education of Ukraine: State, problems, prospects]. Pedagogichna Dumka. [in Ukrainian].
27. Fomina, I.L. (2018). Formuvannia ukrainskoi morskoi terminolohii ta pershi dzherela yii popovnennia [Formation of Ukrainian maritime terminology and the first sources of its enrichment]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University*, 37(1), 76–78. [in Ukrainian].
28. Formanova, S.V. (2025). Movna polityka y movna sytuatsiia v Odeskomu rehioni [Language policy and language situation in the Odesa region]. In M. I. Mykhailutsa (Ed.), *Prychornomia: istoryko-pravovy, movnyi, etnokulturnyi ta relihiinyi vymiry* (Issue 10, pp. 522–529). Oldi+. [in Ukrainian].
29. Shumylo, O.M., & Didur, L.S. (2024). Kroskulturna komunikatsiia v zakladakh vyshchoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Cross-cultural communication in higher education institutions under martial law]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue* (pp. 153–157). Odesa. [in Ukrainian].
30. Shumylo, O., Rossomakha, O., & Didur, L. (2025). Terminolohichna adaptatsiia ta movna ekvivalentnist u mizhnarodnykh morskyykh dokumentakh (na prykladi Konventsii COLREG 1972) [Terminological adaptation and linguistic equivalence in international maritime documents (the COLREG 1972 Convention)]. In *Intercultural Communication in the Context of Globalization Dialogue: Development Strategies* (pp. 198–204). Odesa. [in Ukrainian].
31. Varynska, A., & Kornodudova, N. (2019). Maritime terminology in the format of international communication. In *Association Agreement: Driving International Changes* (pp. 547–556). Accent Graphics Communications.
32. National Report on Compliance with the Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language» (2023). (2024). Retrieved from: <https://mova-ombudsman.gov.ua>
33. National Report on Compliance with the Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language» (2024). (2025). Retrieved from: <https://mova-ombudsman.gov.ua>
34. Recommendations for Ensuring the Functioning of the State Language in the Educational Process. (2023). Retrieved from: <https://mova-ombudsman.gov.ua>

Дата першого надходження статті до видання: 05.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.04.2026